

Ключевые слова: малый бизнес, экономическая безопасность, угрозы, человеческий капитал, эффективность.

Strychak G.V., Lekh G.A., Kocyuba T.V. Considered problems of functioning of small business, risks of his activity.

It is suggested to strengthen economic security of small enterprises, what to promote their viability which will be instrumental in strengthening of economic security of Ukraine.

Keywords: small business, economic security, threats, human capital, efficiency.

УДК 339.564.01(477) Вкл. М.М. Тепла – Львівський НУ ім. Івана Франка

АНАЛІЗ ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ У СТРУКТУРІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Проаналізовано обсяги зовнішньої торгівлі України товарами, її динаміку та структуру. Досліджено товарну та географічну структури вітчизняного експорту. Визначено головні товарні групи експорту та торговельні країни-партнери України в експортній діяльності. Окреслено пріоритетні заходи щодо вдосконалення структури експорту України.

Ключові слова: зовнішня торгівля, зовнішньоторговельний оборот, експорт, імпорт, товарна структура експорту, географічна структура експорту.

Постановка проблеми. В економічному розвитку країни важливу роль відіграє експорт. Експортні операції є важливим джерелом надходження валюти та формування доходів держави, підвищення її економічного добробуту, поліпшення рівня життя населення тощо.

Економіка України значною мірою є експортно-орієнтованою. Частка експорту у структурі ВВП становить близько 50 %. Домінуючі позиції у структурі експорту України займає експорт товарів. За даними 2010 р., їх частка у загальному обсязі експорту становила понад 80 %, а частка експорту послуг, відповідно, близько 20 % [1]. З огляду на це, дослідження товарного експорту, його обсягу, динаміки та структури є важливим і набуває особливої значущості у контексті членства України у Світовій організації торгівлі та посилення євроінтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями зовнішньої торгівлі України, зокрема й експортних операцій, займаються чимало вчених-економістів. Серед них – Я. Базиліук, Т. Вахненко, Я. Жаліло, Т. Мельник, Н. Пирець, А. Філіпенко та ін.

Мета дослідження – проаналізувати товарну і географічну структури експортної діяльності України та визначити пріоритетні заходи щодо їх вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз даних Державного комітету статистики України свідчить про істотне зростання обсягів зовнішньої торгівлі України впродовж останніх років. Так, за період з 2002 по 2010 рр. показник зовнішньоторговельного обігу України товарами зріс у 3,2 раза – з 34 933,9 млн дол. США у 2002 р. до 112 170,5 млн дол. США у 2010 р. При цьому треба зазначити, що збільшення товарообігу характеризувалося різною динамікою зростання експорту та імпорту. Протягом 2002-2010 рр. обсяг експорту вітчизняних товарів до інших країн світу зріс у 2,9 раза (з

17 957,1 млн дол. США у 2002 р. до 51 430,5 млн дол. США у 2010 р.), а обсяг імпорту – у 3,6 рази (з 16 976,8 млн дол. США у 2002 р. до 60 740 млн дол. США у 2010 р.) (рис. 1).

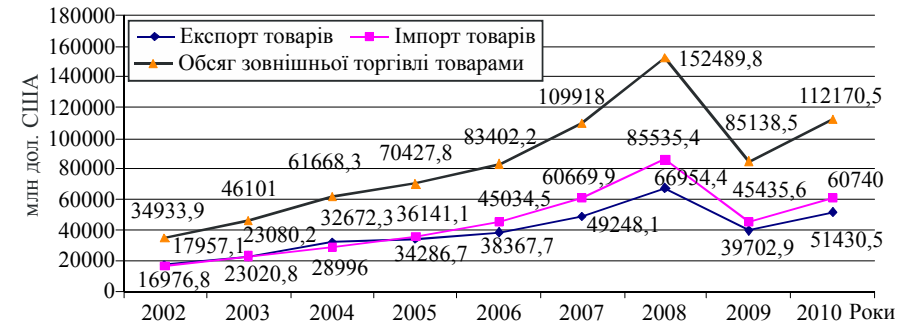

Рис. 1. Динаміка обсягу зовнішньої торгівлі України товарами за 2002-2010 рр.

Як видно на рис. 1, найбільше зростання обсягів зовнішньої торгівлі за період 2002-2010 рр. відбулося у 2008 р. – 42 571,8 млн дол. США (або 38,7 %) порівняно з 2007 р., відтак зовнішньоторговельний оборот становив 152 489,8 млн дол. США. У 2009 р. обсяг зовнішньої торгівлі порівняно з 2008 роком скоротився приблизно у 2 рази (майже до рівня 2006 р.) і становив 85 138,5 млн дол. США. У 2010 р. зовнішній торговельний оборот становив 112 170,5 млн дол. США, тобто порівняно з 2009 р. зріс на 27 032 млн дол. США, однак таке зростання не забезпечило досягнення показників 2008 року.

Дані, представлені на рис. 1, показують, що у 2002-2004 рр. обсяги експорту України перевищували обсяги її імпорту. Частка експорту у загальному обсязі зовнішньої торгівлі була домінуючою і становила більше 50 %. Коефіцієнт покриття імпорту експортом становив: у 2002 р. – 1,05; у 2003 р. – 1,0; у 2004 р. – 1,12. Торговельне сальдо було позитивним. Зміна цієї тенденції відбулася у 2005 р., коли вартість імпорту на 1 854,4 млн дол. США (або 2,6 %) перевищила вартість експорту. Коефіцієнт покриття імпорту експортом становив 0,95. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами спостерігалось й у 2006-2007 рр. (у 2006 р. – 6 666,8 млн дол. США, у 2007 р. – 11 421,8 млн дол. США), частка імпорту переважала частку експорту на 8 % та 10,4 % відповідно. Тенденція до скорочення питомої ваги експорту у структурі зовнішньої торгівлі простежувалася й у 2008 р., дефіцит торговельного балансу становив 18 531,9 млн дол. США і був найбільшим за період 2002-2010 рр. Коефіцієнт покриття імпорту експортом становив 0,78. У 2009 р. експорт товарів зменшився на 27 251,5 млн дол. США (або на 59,3 %) і становив 39 702,9 млн дол. США. Перевищення імпорту над експортом становило 5 732,7 млн дол. США і лише 87 % імпорту покривалося експортом. У 2010 р. обсяг експорту товарів України щодо 2009 р. збільшився на 11 727,6 млн дол. США (або на 29,5 %) і становив 51 430,5 млн дол. США. Торговельне сальдо було від'ємне і становило 9 309,5 млн дол. США. Коефіцієнт покриття імпорту експортом дорівнював 0,85.

Проаналізуємо детальніше експорт України у розрізі товарної та географічної структур за даними Державного комітету статистики за 2005-2010 роки. [1]. У статистичній інформації про товарну структуру експорту виділено XXI групу і 97 позицій товарів. Товарну структуру експорту України за 2005-2010 рр. представлено у табл. 1. Із даних табл. 1, видно, що найбільшу частку (близько третини) у загальному обсязі експорту становлять недорогочінні метали та вироби з них (група XV, згідно з УКТЗЕД). Їх частка у товарній структурі протягом 2005-2010 рр. становила 32,3-42,8 %. Другу позицію за величиною питомої ваги у експорті становили мінеральні продукти (група V), частка яких протягом аналізованого періоду змінювалася у межах 8,7-13,7 %. Сукупно ці дві групи сформували близько 50 % експорту України, тобто наша країна залишається експортером переважно сировини та напівфабрикатів. Як відомо, ціни експорту та імпорту найбільш нестабільні для товарів з низьким ступенем оброблення, відтак національне виробництво та економічний розвиток України значною мірою залежать від зовнішньої кон'юнктури та попиту на світових ринках.

Табл. 1. Товарна структура експорту України за 2005-2010 рр., %

№	Назва товарів, згідно з УКТЗЕД	Роки					
		2005	2006	2007	2008	2009	2010
I	Живі тварини; продукти тваринного походження	2,1	1,0	1,5	1,2	1,5	1,5
II	Продукти рослинного походження	5,0	5,1	3,5	8,3	12,7	7,7
III	Жири та олії тваринного або рослинного походження	1,7	2,5	3,5	2,9	4,5	5,1
IV	Готові харчові продукти	3,8	3,6	4,2	3,8	5,3	5,0
V	Мінеральні продукти	13,7	10,1	8,7	10,5	9,8	13,1
VI	Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	8,7	8,8	8,2	7,5	6,3	6,8
VII	Полімерні матеріали, пластмаси та каучук	1,7	2,1	2,0	1,5	1,4	1,3
VIII	Шкіряна і хутряна сировина та вироби з них	0,6	0,8	0,8	0,5	0,4	0,3
IX	Деревина і вироби з деревини	1,6	1,6	1,7	1,2	1,7	1,6
X	Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	1,3	1,6	1,6	1,3	2,0	1,8
XI	Текстиль та вироби з текстилю	2,7	2,4	2,0	1,5	1,8	1,4
XII	Взуття, головні убори, парасольки	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3
XIII	Вироби з каменю, гіпсу, цементу, кераміки, скла	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8
XIV	Дорогочінне або напівдорогочінне каміння, дорогочінні метали та вироби з них	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1
XV	Недорогочінні метали та вироби з них	41,0	42,8	42,2	41,2	32,3	33,7
XVI	Механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення	8,3	8,7	10,1	9,5	12,6	11,0
XVII	Транспортні засоби та шляхове обладнання	4,8	5,4	6,7	6,5	4,0	6,3
XVIII	Прилади і апарати оптичні, для фотографування або кінематографії; апарати медико-хірургічні; годинники; музичні інструменти	0,4	0,4	0,4	0,4	0,7	0,5
XX	Різні товари і вироби	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8
XXI	Вироби мистецтва	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Товари, придбані в портах		0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Різне		0,7	1,0	0,8	0,4	0,7	0,6
Всього		100	100	100	100	100	100

* Складено на основі даних Державного комітету статистики України [1].

Найнижчими (до 1 %) за період 2005-2010 рр. були частки шкіряної і хутряної сировини та виробів з них (0,3-0,8 %); взуття, головних уборів, парасоль (0,3-0,4 %); дорогочінного або напівдорогочінного каміння, дорогочінних металів та виробів з них (0,1-0,3 %); приладів і апаратів оптичних, для фотографування або кінематографії; апаратів медико-хірургічних; годинників; музичних інструментів (0,4-0,7 %).

На основі аналізу даних табл. 1, можемо також зазначити, що у 2010 р. порівняно з 2005 р.:

- збільшилася частка товарів таких груп, як продукти рослинного походження, жири та олії тваринного або рослинного походження; готові харчові продукти; маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів; механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення; транспортні засоби та шляхове обладнання;
- зменшилася частка товарів груп: живі тварини, продукти тваринного походження; мінеральні продукти; продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості; полімерні матеріали, пластмаси та каучук; текстиль та вироби з текстилю; недорогочінні метали та вироби з них;
- майже незмінними залишились частки деревини і виробів з деревини, взуття, головних уборів, парасоль, виробів з каменю, гіпсу, цементу, кераміки, скла; дорогочінного або напівдорогочінного каміння, дорогочінних металів та виробів з них; приладів і апаратів оптичних, для фотографування або кінематографії; апаратів медико-хірургічних; годинників; музичних інструментів.

Досліджуючи товарну структуру експорту за 2010 р. можна побачити, що домінуючу частку у ній склали недорогочінні метали та вироби з них – 33,7 % (з них чорних металів – 28,4 %, виробів з чорних металів – 3,9 %) від загального обсягу експорту країни (рис. 2).

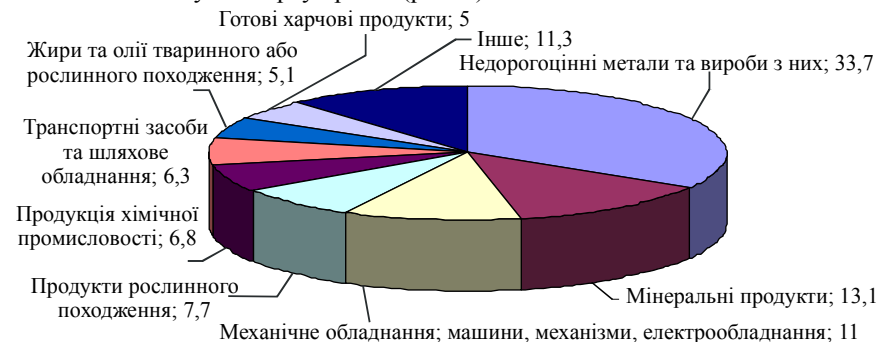

Рис. 2. Товарна структура експорту України у 2010 р., %

Вагомою у структурі товарного експорту була і частка мінеральних продуктів – 13,1 % (у т.ч. енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки становили 7,1 %, руди, шлаки та зола – 5,0 %). Частка механічного обладнання; машин та механізмів, електрообладнання та їх частин; пристроїв для записування або відтворення у 2010 р. становила 11,0 % (зокрема котли, машини, апарати і механічні пристрої – 6,1 %, електричні машини і устаткування – 4,9 %) до загального обсягу експорту; продуктів рослинного по-

дження – 7,7 % (зокрема, зернові культури – 4,8 %, насіння і плоди олійних рослин – 2,1 %), продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 6,8 % (з них продукти неорганічної хімії – 2,2 %, добрива – 1,8 %), транспортних засобів та шляхового обладнання – 6,3 % (зокрема залізничні або трамвайні локомотиви, шляхове обладнання – 4,7 %), жирів та олій тваринного або рослинного походження – 5,1 %, готових харчових продуктів – 5,0 % (зокрема какао та продукти з нього – 1,2 %, алкогольні та безалкогольні напої та оцет – 0,9 %, залишки і відходи харчової промисловості – 0,9 %). Питома вага інших товарних груп становила менше ніж 2 %, а сукупна їх частка у загальному експорті становила 11,3 %.

До десяти найбільших за питомою вагою у експорті товарів за даними 2010 р. належали такі товари: чорні метали – 28,4 %; енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки – 7,1 %; котли, машини, апарати і механічні пристрої – 6,1 %; руди, шлаки і зола – 5,0 %; електричні машини та устаткування – 4,9 %; зернові культури – 4,8 %; залізничні або трамвайні локомотиви, шляхове обладнання – 4,7 %; вироби з чорних металів – 3,9 %; продукти неорганічної хімії – 2,2 %; насіння і плоди олійних рослин – 2,1 %. Сукупно ці десять товарів сформували майже 70 % експорту України. За даними Державного комітету статистики, Україна експортує товари до близько 200 країн світу. У 2010 р. експортні операції з товарами проводили з партнерами зі 181 країни. Географічну структуру експорту представлено на рис. 3.

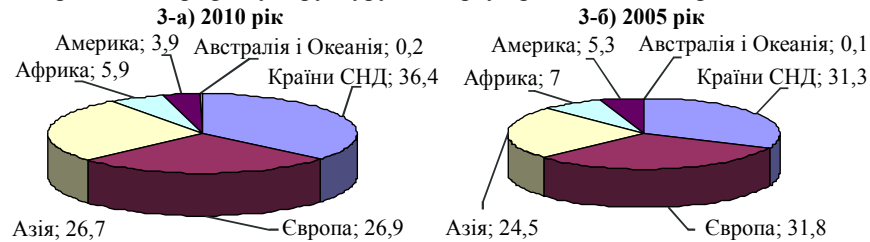

Рис. 3. Географічна структура експорту товарів України, %

Аналіз рис. 3-а свідчить, що найбільші обсяги експортних поставок у 2010 р. здійснювали до країни СНД – 36,4 % від загального обсягу експорту, Європи – 26,9 % та Азії – 26,7 %. Частка країн Африки становила 5,9 %, Америки – 3,9 %, Австралії і Океанії – 0,1 %. Порівнюючи географічну структуру експорту України за 2010 р. із структурою у 2005 р. можна побачити, що питома вага країн СНД у експорті товарів України збільшилася на 5,1 %; Азії – на 2,2 %; Австралії і Океанії – на 0,1 %. Водночас на 4,9 % зменшилася частка товарного експорту до країн Європи, на 1,4 % – до країн Америки та на 1,1 % – до країн Африки (рис. 3-б).

Детальніші дані про обсяги та структуру експорту товарів у різні регіони світу із виділенням трійки найбільших торговельних країн-партнерів у межах регіону чи організаційного об'єднання країн представлено у табл. 2. Із цієї таблиці видно, що у 2010 р. 36,4 % (18 744,5 млн дол. США) загального обсягу вітчизняного експорту припадало на країни, що входять до СНД, решта 63,6 % (32 686,0 млн дол. США) – на інші країни світу. У 2005 р. частка

країн СНД становила 31,3 %, тобто була меншою на 5,1 %. Порівняно з 2005 р. обсяг експорту до країн СНД збільшився майже в 1,7 рази (на 8 004,8 млн дол. США, а до інших країн – в 1,4 рази (на 9 139,6 млн дол. США).

Табл. 2. Порівняльний аналіз географічної структури експорту товарів України за даними 2005 та 2010 рр.¹

Регіон / країна	2005 р.		2010 р. ³		Відхилення	
	млн дол. США	до загально-го обсягу, %	млн дол. США	до загально-го обсягу, %	млн дол. США	до загально-го обсягу, %
Експорт товарів всього	34 286,7	100	51 430,5	100	17 143,8	-
Країни СНД	10 739,7	31,3	18 744,5	36,4	8 004,8	5,1
у т.ч. Росія	7 495,8	21,9	13 431,9	26,1	5 936,1	4,2
Білорусь	891,9	2,6	1 899,2	3,7	1 007,3	1,1
Казахстан	679,1	2,0	1 300,5	2,5	621,4	0,5
Інші країни світу:	23 547,0	68,7	32 686,6	63,6	9 139,6	-5,1
Європа	10 892,7	31,8	13 839,4	26,9	2 946,7	-4,9
країни ЄС – 27 ²	10 026,1	29,2	12 886,3	25,1	2 860,2	-4,1
у т.ч. Італія	1 893,9	5,5	2 412,3	4,7	518,4	-0,8
Польща	1 010,9	2,9	1 787,2	3,5	776,3	0,6
Німеччина	1 286,2	3,8	1 499,5	2,9	213,3	-0,9
Азія	8 403,5	24,5	13 722,1	26,7	5 318,6	2,2
у т.ч. Туреччина	2 034,9	5,9	3 026,7	5,9	991,8	0,0
Індія	736,9	2,1	1 426,1	2,8	689,2	0,7
Китай	711,2	2,1	1 316,5	2,6	605,3	0,5
Африка	2 405,7	7,0	3 018,7	5,9	613,0	-1,1
у т.ч. Єгипет	802,5	2,3	1 328,0	2,6	525,5	0,3
Нігерія	215,6	0,6	245,3	0,5	29,7	-0,1
Туніс	186,9	0,5	232,0	0,5	45,1	0,0
Америка	1 831,2	5,3	2 005,0	3,9	173,8	-1,4
у т.ч. США	956,5	2,8	812,2	1,6	-144,3	-1,2
Віргінські Острови	261,0	0,8	379,1	0,7	118,1	-0,1
Бразилія	110,0	0,3	359,9	0,7	249,9	0,4
Австралія і Океанія та інші країни світу	13,7	0,1	28,4	0,2	14,7	0,1
у т.ч. Австралія	9,6	0,03	23,6	0,05	14,0	0,02
Нова Зеландія	3,8	0,0	3,2	0,0	-0,6	-
Маршаллові Острови	0,3	0,0	0,6	0,0	0,3	-

Примітка: ¹ Складено на основі даних Державного комітету статистики [1]; ² Дані перераховано для ЄС – 27; ³ Трійку країн-лідерів визначено за даними 2010 року.

Серед країн СНД найбільшим імпортером українських товарів як у 2005 р., так і у 2010 р. була Російська Федерація. У 2010 р. до Росії було експортовано товарів на суму 13 431,9 млн дол. США, що становило 26,1 % від загального обсягу експорту України та 71,6 % вартості українського експорту до країн СНД. У 2005 р. частка Російської Федерації у загальному обсязі експорту товарів України була на 4,2 % меншою і становила 21,9 %, а в експорті до країн СНД – на 1,9 % та дорівнювала 69,7 %.

До трійки країн, до яких здійснювали значні, хоч і набагато менші, ніж до Росії, обсяги експортних поставок серед країн СНД, можна віднести Білорусь – 891,9 млн дол. США (або 2,6 % загального експорту) у 2005 р. та 1 899,2 млн дол. США (або 3,7 %) у 2010 р. та Казахстан – 679,1 млн дол.

США (або 2,0 %) у 2005 р. та 1 300,5 млн дол. США (або 2,5 %) у 2010 р. Так, з 2005 р. по 2010 р. обсяг експорту до Білорусі збільшився на 1 млн дол. США, а до Казахстану зріс удвічі.

Частка інших європейських країн у сукупному обсязі експорту товарів України у 2010 р. становила 26,9 % (у т.ч. країн ЄС – 27-25,1 %). Найбільші обсяги експортних поставок товарів серед країн ЄС здійснювалися до Італії – 2 412,3 млн дол. США (17,4 % вартості всього європейського експорту), Польщі – 1 787,2 млн дол. США (відповідно 12,9 %) та Німеччини – 1 499,5 млн дол. США (10,8 %). Сукупно на ці три країни припало 41,1 % експорту товарів України до країн Європи. У 2005 р. трійку найбільших партнерів України серед європейських країн сформували Італія – 5,5 % обсягу українського експорту, Німеччина – 3,8 % та Польща – 2,9 %. Порівняно з 2005 р. питома вага групи країн Європи зменшилася на 4,9 %.

Частка інших азіатських країн у 2010 р., порівняно з 2005 р., зросла на 2,2 % і становила 26,7 %. Найбільші обсяги експортних поставок, за даними 2010 р., здійснювали до Туреччини – 5,9 % у загальному обсязі експорту, Індії – 2,8 % та Китаю – 2,6 %. У сумі частка цих країн становила 42,1 % експорту до країн Азії. Порівняння показників із даними 2005 р. свідчить, що частка Туреччини не змінилася і становила 5,9 %, Індії зросла до 2,8 %, Китаю – до 2,6 %.

Серед країн Африки, на які у 2010 р. припадало 5,9 % експорту України, найбільші поставки товарів було здійснено до Єгипту, на який припало 2,6 % у загальному обсязі українського експорту та 44 % експорту до африканських країн, а серед країн Америки, питома вага яких становила 3,9 % обсягу експорту України – до США – 1,6 % від загального обсягу та 41 % обсягу експорту до країн Америки. Товарний експорт до Австралії та країн Океанії як у 2005 р., так і у 2010 р. був незначним і становив лише 0,1-0,2 % від загального обсягу експорту України. Головним торговельним партнером була Австралія, на яку у 2005 р. припадало 70 %, а у 2010 р. – 83,1 % експортних поставок до цієї групи країн.

Експортні поставки обсягом понад 1 млрд. дол. США у 2010 р. Україна здійснювала лише до 11 країн: Російської Федерації – 13 431,9 млн дол. США (26,1 % у загальному обсязі експорту), Туреччини – 3 026,7 млн дол. США (5,9 %), Італії – 2 412,3 млн дол. США (4,7 %), Білорусі – 1 899,2 млн дол. США (3,7 %), Польщі – 1 787,2 млн дол. США (3,5 %), Німеччини – 1 499,5 млн дол. США (2,9 %), Індії – 1 426,1 млн дол. США (2,8 %), Єгипту – 1 328,0 млн дол. США (2,6 %), Китаю – 1 316,5 млн дол. США (2,6 %), Казахстану – 1 300,5 млн дол. США (2,5 %), Лівану – 1 033,3 млн дол. США (2,0 %) та Ірану – 1 030,7 млн дол. США (2,0 %) (рис. 4). Загальна вартість експорту товарів до названих 11 основних торговельних країн-партнерів України становила 31 491,9 млн дол. США, що становило 61,2 % від загального обсягу товарного експорту України.

Із даних рис. 4 можна зробити висновок, що у 2010 р. майже половину (49,6 %) загального обсягу експортних поставок здійснювали до 7 країн, з них більше третини (36,7 %) українських товарів було експортовано до трьох країн: Російської Федерації, Туреччини та Італії.

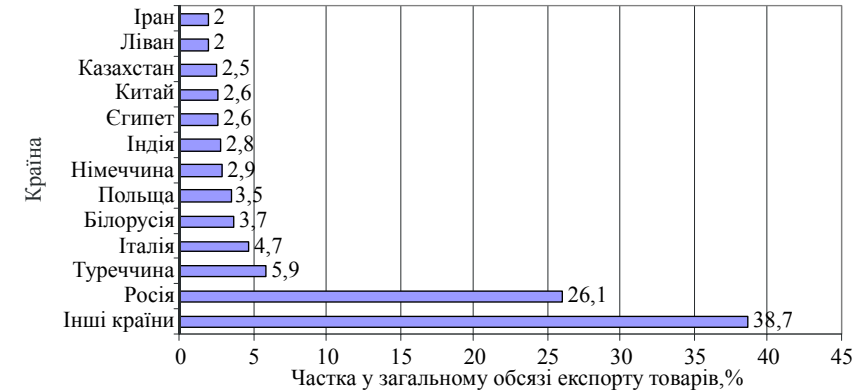

Рис. 4. Основні торговельні партнери України в експорті товарів у 2010 р.

Аналіз товарного експорту за регіонами України свідчить, що у 2010 р. найбільші обсяги експорту товарів здійснювали Донецька (13 126,3 млн дол. США), Дніпропетровська (8 021,9 млн дол. США) області, а також м. Київ (7 104,9 млн дол. США), які сукупно сформували 54,9 % його вартості (частка Донецької області становила – 25,5 %, Дніпропетровської – 15,6 %, м. Києва – 13,8 %). Значними також були експортні поставки товарів із Луганської – 3 324,3 млн дол. США (6,5 % у загальному обсязі товарного експорту), Запорізької – 3 210,0 млн дол. США (6,2 %), Полтавської – 2 219,7 млн дол. США (4,3 %), Одеської – 1 684,4 млн дол. США (3,3 %), Миколаївської – 1 597,1 млн дол. США (3,1 %), Харківської – 1 433,2 млн дол. США (2,8 %), Київської – 1 301,9 млн дол. США (2,5 %) та Закарпатської областей – 1 156,6 млн дол. США (2,2 %), внесок яких у загальну вартість експорту становив 30,9 % [1]. Відтак, 85,8 % обсягу товарного експорту України у 2010 р. забезпечили десять областей України і м. Київ.

Висновки. Проведений аналіз товарної та географічної структур експорту України показав, що: по-перше, у структурі зовнішньої торгівлі України товарами переважає імпорту, торговельне сальдо є від'ємним. Така тенденція спостерігається з 2005 р.; по-друге, Україна залишається експортером переважно сировини, напівфабрикатів та продукції з низьким ступенем оброблення – близько 50 % загального обсягу товарного експорту займають недорогочінні метали та вироби з них і мінеральна продукція; частка високотехнологічних товарів є низькою; по-третє, експорт товарів України характеризується значною географічною концентрацією: за даними 2010 р. близько 50 % його обсягу припадало на сім країн; по-четверте, експортні поставки обсягом понад 1 млрд. дол. США Україна здійснювала лише до 11 країн, сумарна частка яких в експорті товарів склала близько 60 %; по-п'яте, основним партнером України в експорті товарів є Росія, її частка у загальному обсязі експорту у 2010 р., складала 26,1 % і була майже рівноцінною часткам країн Європи (26,9 %) та країн Азії (26,7 %) (крім тих, що належать до СНД); по-шосте, до трійки найбільших партнерів України в експорті входять Туреччина та Італія. Частка експорту товарів до Туреччини у 2010 р. дорівнювала частці експорту

до країн Африки; по-сьоме, за даними 2010 р. 90 % загального обсягу експорту України до країн СНД припадало на три країни – Росію, Білорусь та Казахстан; 41 % загального обсягу експорту до європейських країн було спрямовано до трьох країн Європи – Італії, Польщі та Німеччини; 42 % експортних поставок до країн Азії було здійснено до Туреччини, Індії та Китаю; 60 % товарного експорту до країн Африки становила частка трьох країн – Єгипту, Нігерії та Тунісу; 77 % експорту товарів до країн Америки складала частка країн США, Віргінських Островів та Бразилії; по-восьме, близько 90 % експорту у 2010 р. сформували десять областей України і м. Київ.

Представлені висновки свідчать про необхідність удосконалення структури експорту товарів України та її диверсифікацію як у товарному, так і географічному розрізі. Удосконалення товарної структури експорту передбачає поступове підвищення ступеня оброблення сировинних ресурсів, збільшення у ній частки готової, зокрема високотехнологічної, продукції. Слід зазначити, що проблема низько-технологічного експорту пов'язана з тим, що Україна взагалі мало виробляє високотехнологічної продукції, тому необхідно насамперед збільшити обсяги випуску високотехнологічних товарів, а тоді поступово й їх частку в експорті товарів. Важлива роль при цьому відводиться державній підтримці, яка полягає не лише в удосконаленні законодавства, поліпшенні інфраструктури (доріг, портів), наданні інформаційних та консультативних послуг, сприянні участі вітчизняних фірм на зарубіжних виставках і ярмарках, але й наданні фінансової підтримки через експортне кредитування, експортне страхування, надання державних гарантій тощо. Диверсифікація експорту в географічному розрізі передбачає вихід на нові перспективні зарубіжні ринки та зміцнення (розширення) позицій на існуючих. Для цього необхідно підвищувати конкурентоспроможність вітчизняних товарів, у виготовленні товарів дотримуватись європейських і міжнародних вимог та стандартів тощо. Упровадження вказаних заходів не тільки поліпшить структуру експорту товарів, але й посилить зовнішньоекономічну безпеку України, яка, водночас, є складовою економічної безпеки країни.

Детальніше напрями вдосконалення структури експорту товарів, особливості державної підтримки й стимулювання експорту, зокрема високотехнологічного, в Україні та зарубіжних країнах, буде висвітлено у подальших дослідженнях.

Література

1. Зовнішньоекономічна діяльність. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm

Тепла М.М. Анализ экспорта товаров в структуре внешней торговли Украины

Проанализированы объемы внешней торговли Украины товарами, ее динамика и структура. Исследованы товарная и географическая структуры отечественного экспорта. Определены главные товарные группы экспорта и торговые страны-партнеры Украины в экспортной деятельности. Представлены приоритетные мероприятия по совершенствованию структуры экспорта.

Ключевые слова: внешняя торговля, внешнеторговый оборот, экспорт, импорт, товарная структура экспорта, географическая структура экспорта.

Tepla M.M. Analysis of export of goods in foreign trade structure in Ukraine

Analyzed Ukraine's foreign trade in goods, its dynamics and structure. Investigated commodity and geographical structure of domestic exports. Determined the main export commodity groups and trade partner countries of Ukraine in export activity. Outlined the priority measures to improve the export structure.

Keywords: foreign trade, foreign trade turnover, export, import, export commodity structure, geographical structure of exports.

УДК 658.8:339.1

Аспір. Н.І. Хомишин¹ – НУ "Львівська політехніка"

ЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ ПОПИТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Проаналізовано види попиту за різними критеріями. Виділено види попиту залежно від ступеня можливості присутності споживача на ринку, етапу життєвого циклу товару, типу товару, який споживається, та досвіду споживача. Розглянуто ринки з різною чутливістю до маркетингових витрат. Встановлено взаємозв'язок між реалізованим, нереалізованим і незадоволеним попитом.

Ключові слова: види попиту, реалізований попит, незадоволений попит, демонстративний попит, стратегія підприємства.

Маркетингова стратегія підприємств тісно пов'язана з типом товару, видом попиту та етапом життєвого циклу конкретного товару. Ці категорії потребують ретельного дослідження і вивчення ринку споживачів, який налічує широку різноманітність типів поведінки стосовно купівлі товару, залежно від чого формується відповідна стратегія підприємства для вдалого позиціонування на ринку.

Велике значення для підприємств має розуміння того, чия роль, продаця чи покупця, є домінуючою. Внаслідок чого розрізняють ринок продавця та покупця. Звичайно, підприємство-монополіст по-іншому буде поводитись, ніж підприємство, яке знаходиться на ринку чистої конкуренції. Те саме стосується і споживача. Тому, під час формування ефективної політики підприємства необхідний аналіз не лише споживачів, а й конкурентів, дослідження товарів-замінників, аналогів, взаємодоповнювальних товарів.

Для початку потрібно виділити споживчий попит та попит на товари промислового призначення (виробничий попит). Мабуть зрозуміло, що до споживчого попиту відносять кінцевих споживачів, які використовують товари та послуги для особистого призначення. Це може бути окремий індивід, сім'я тощо. Що стосується другого виду попиту, то до групи споживачів варто віднести сукупність організацій та приватних осіб, які використовують придбані товари для подальшого виробництва та реалізації (виробники промислової продукції, оптовики, дилери, державні та некомерційні організації), формуючи при цьому, так званий, похідний попит.

Залежно від ступеня можливості присутності споживачів на ринку виділяють [удосконалено з 3, с. 42; 4, с. 142-143]:

¹ Наук. керівник: проф. О.С. Кузьмін, д-р екон. наук – НУ "Львівська політехніка"